

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:27

om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä (prop. 1982/83:112)

Propositionen

I proposition 1982/83:112 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att antaga ett inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä.

Lagen är avsedd att hindra nyinvesteringar inom alla delar av animalieproduktionen för att därmed motverka överskottsproduktionen av kött, fläsk, ägg och mjölk.

Förbudet avses gälla under tiden fram till dess pågående utredningsarbete i fråga om utformningen av livsmedelspolitiken hunnit resultera i beslut av statsmakterna. Lagen, som avses träda i kraft så fort som möjligt, föreslås därför gälla till utgången av juni månad 1984.

Lagförslaget

Det till utskottet remitterade lagförslaget återges i *bilaga* till detta betänkande.

Motioner

Motioner med anledning av propositionen

I motion 1982/83:2220 av Bertil Jonasson m. fl. (c) yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att av regionalpolitiska skäl även prisstödsområde 3 för mjölk enligt förordningen (1978:472) beviljas dispens från investeringsstoppet.

I motion 1982/83:2221 av Börje Stensson m. fl. (fp) yrkas att riksdagen avslår förslaget till Lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä.

I motion 1982/83:2223 av John Andersson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen, med bifall till proposition 1982/83:112 i övrigt, ger regeringen till känna vad i motionen anförs om tillämpningen av 3 §.

I motion 1982/83:2224 av Nils G. Åsling m. fl. (c, s, m) yrkas att riksdagen måtte besluta i anledning av regeringens proposition 1982/83:112 att förbud för nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä skall gälla med

undantag för den del av landet som tillhör prisområdena 1 och 2 för mjölk.

I motion 1982/83:2225 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition 1982/83:112.

I motion 1982/83:2226 av Einar Larsson m. fl. (c) yrkas att dispens från det nybyggnadsförbud av djurstallar som föreslås i propositionen kan ges enligt de motiv som föreslagits i motionen.

I motion 1982/83:2227 av Iris Mårtensson och Elvy Nilsson (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regionalpolitiskt motiverad dispens från förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur m. m. bör om särskilda skäl finns kunna ges nära gränsen mellan nuvarande prisområde 2 och 3.

Motioner från allmänna motionstiden 1983

I motion 1982/83:1464 av Einar Larsson m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för styrning av animalieproduktionen som angetts i motionen.
2. att riksdagen antar föreliggande förslag till lag om tillstånd till nybyggnad av vissa djurstallar.

I motion 1982/83:1985 av Agne Hansson m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till temporär lag om etableringskontroll på produktion av mjölk och kött i enlighet med motionens syfte.

Uppvaktning samt vissa skrivelser i ärendet

Företrädare för Lantbruksbyggarnas samrådsgrupp, Lantbrukets oberoende konsulter och ett antal av föreliggande lagförslag berörda byggnadsföretag har inför utskottet uttryckt farhågor för att ett genomförande av förslaget kommer att leda till betydande svårigheter för många byggnadsföretag och andra serviceföretag, som nu är verksamma på området. Liknande synpunkter har framförts i skrivelse till utskottet från SHIO-Familjeföretagen och Sveriges byggmästareförbund.

I ärendet har vidare näringsfrihetsombudsmannen i skrivelse till utskottet – för beaktande vid behandlingen av frågor om etableringskontroll o. dyl. – fäst uppmärksamheten på det allmännas intresse av fritt marknadstillträde och effektiv konkurrens. Dessutom har glesbygdsdelegationen i en skrivelse föreslagit att, utöver vad som anges i propositionen, även pristödsområde 3 undantas från investeringsstoppet.

Utskottet

Enligt gällande riktlinjer för jordbrukspolitiken skall för animalieprodukter eftersträvas att balans i stort sett uppnås mellan produktion och avsättningsutrymme inom landet.

Under de senaste åren har konsumtionen av vissa animalieprodukter, främst kött och fläsk, minskat samtidigt som en viss ökning av produktionen har ägt rum. Detta har medfört att det f. n. inte råder balans mellan produktion och konsumtion. Produktionsöverskott föreligger i första hand för nötkött och fläsk samt ägg men även för mejeriprodukter. Prognoserna för den närmaste tiden pekar enligt propositionen på ökade överskott.

Även om intresset för investeringar inom jordbruket har minskat under de senaste åren visar tillgänglig statistik att betydande byggnadsinvesteringar fortfarande pågår eller planeras vilka beräknas leda till att antalet stallplatser kommer att öka. Enligt djurstallkungörelsen (1973:270) skall all ny-, till- och större ombyggnad av djurstallar på förhand godkännas från djurskyddssynpunkt. De planer som har överlämnats för godkännande under år 1982 beräknas medföra en ökning med 5 000 stallplatser för mjölkkor och 20 000 slaktvinsplatser. När det gäller värphöns och slaktkycklingar innebär planerna en ökning med 470 000 resp. 80 000 platser. Detta motsvarar en produktion i storleksordningen 28 milj. kg mjölk, 4 milj. kg fläsk, 7 milj. kg ägg och 0,5 milj. kg fjäderfäkött.

Lantbruksstyrelsen har i cirkulärskrivelser till lantbruksnämnderna föreskrivit att dessa med hänsyn till marknadsläget för mjölk, nötkött, fläsk, smågrisar och ägg tills vidare i princip inte skall lämna statligt stöd till investeringar i dessa produktionsgrenar. En betydande del av investeringarna i dessa produktionsgrenar sker dock utan statligt stöd.

Den av jordbruksministern med stöd av regeringens bemyndigande den 9 december 1982 tillkallade kommittén med uppdrag att utreda utformningen av en livsmedelspolitik skall med förtur lämna förslag till sådana åtgärder som snarast kan åstadkomma bättre balans mellan produktion och konsumtion. Utgångspunkten skall vara att näringen själv måste bära kostnaderna för en produktion utöver den samhällsekonomiskt motiverade. Därmed understryks det ansvar jordbruksnäringen måste känna för att åstadkomma en anpassning av produktionen till de mål som ställs upp för jordbrukspolitiken i vår livsmedelsförsörjning. I detta sammanhang kan kommittén enligt sina direktiv förutsättningslöst pröva någon form av investerings- eller etableringskontroll och effekterna av en sådan åtgärd från såväl konsument- som producentsynpunkt.

Enligt jordbruksministerns mening föreligger dock starka skäl att provisoriskt och i avvaktan på kommitténs förslag vidta åtgärder för att söka begränsa överskottsproblemen. Han föreslår därför att ett temporärt förbud mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä införs.

I enlighet härmed framläggs nu ett inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för

nötkreatur, svin och fjäderfä. Förbudet avses gälla intill utgången av juni 1984.

Utskottet vill för sin del understryka angelägenheten av att åtgärder snarast vidtas som verksamt bidrar till att åstadkomma en bättre balans mellan produktion och konsumtion på förevarande område. Detta har också som framgår av det nyss nämnda tagit sig uttryck i direktiven till den livsmedelspolitiska utredningen, enligt vilka hithörande frågor bör behandlas med förtur.

Utskottet delar jordbruksministerns uppfattning att det föreligger starka skäl att redan nu provisoriskt vidta åtgärder för att söka begränsa överskottsproblemen. Förslaget att införa ett förbud mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä under tiden fram till dess utredningsarbetet på området hunnit resultera i beslut av statsmakterna förefaller sålunda välmotiverat. Enligt utskottets uppfattning erbjuder föreliggande lagförslag jämte motioner tillräckligt underlag för att riksdagen nu skall kunna fatta erforderliga beslut i ämnet. I motionerna 2221 och 2225 framförda yrkanden om avslag på propositionen avstyrks således.

I föreliggande lagförslag används begreppet nybyggnad i samma betydelse som i djurstallkungörelsen (1973:270), som i sin tur hänvisar till vissa bestämmelser om nybyggnader i byggnadsstadgan (1959:612). Till nybyggnad skall sålunda räknas utom uppförande av en helt ny byggnad även till- eller påbyggnad av en befintlig byggnad och ombyggnad eller någon annan genomgripande ändring av en byggnad som kan jämföras med en ombyggnad. Till nybyggnad räknas också inredande till stall av en byggnad som förut varit använd till något annat ändamål. En definition med denna innebörd har tagits in i 2 § lagen.

Enligt verkställighetsföreskrifter till djurstallkungörelsen prövas inte mindre nybyggnader, ändringar o. d. Från administrativ synpunkt kan det vara lämpligt att ha möjlighet att föreskriva liknande undantag även enligt den nu föreslagna lagen för nybyggnad av mindre omfattning.

Propositionen har i nu berörda delar inte gett utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

I 3 § i lagförslaget har tagits in en bestämmelse som gör det möjligt för lantbruksstyrelsen eller, efter styrelsens bestämmande, lantbruksnämnden att i enskilda fall medge undantag från förbudet, om det finns särskilda skäl. Dispensmöjligheten bör alltså utnyttjas restriktivt. Som särskilda skäl bör räknas fall då en byggnad har förstörts på grund av t. ex. brand. Särskilda skäl bör i regel också anses föreligga, om avtal om nybyggnad har ingåtts innan förevarande förslag offentliggjordes. Av regionalpolitiska skäl kan det enligt propositionen också vara motiverat att ge dispens inom prisstödsområdena 1 och 2 för mjölk enligt förordningen (1978:472) om prisstöd till vissa jordbruk, under förutsättning att en viss utbyggnad är det enda sättet att uppnå en framtida rationell driftsenhet.

I ett antal motioner förs fram olika förslag till utvidgning av möjligheterna

till dispens från nybyggnadsförbudet i förhållande till vad som anges i propositionen. Sålunda anförs i motion 2223 att ombyggnader bl. a. sker för att förbättra en dålig arbets- och djurmiljö. Den nu föreslagna lagen bör enligt motionärernas mening inte få sådana konsekvenser att det medför en fortsatt dålig eller försämrad djurhållning. Enligt motion 2226 bör dispens utöver vad som anges i propositionen kunna ges för renoveringar som sker på ett sådant sätt att produktionen inte ökas i nämnvärd omfattning. Motiv för att renovering skall få ske kan vara att arbetsmiljön är dålig eller att ombyggnaden motiveras av djurhälsoskäl. När en sådan renovering skall komma till stånd är det ofta nödvändigt av rent företagsekonomiska skäl att öka djurantalet. Lantbruksnämnden bör också kunna ge dispens om åtgärden är angelägen för att skapa tillfredsställande underlag för brukaren och hans familj.

En utvidgning av gränserna för de områden inom vilka dispens av regionalpolitiska skäl kan vara motiverad föreslås i motionerna 2227 och 2220. Enligt den förstnämnda motionen bör sålunda regionalpolitiskt motiverad dispens kunna ges nära gränsen mellan de för mjölk gällande prisstödsområdena 2 och 3. Enligt motionärerna är det framför allt inlandsområdena i Västernorrlands län, i norra Hälsingland, i norra Kopparbergs län och i norra Värmland som bör få en likartad behandling som övriga delar av landet med motsvarande förutsättningar. Det pekas i sammanhanget på att kommittén för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige i betänkande Ds Jo 1982:7 har funnit att det i mjölkproduktionen är en relativt liten differens mellan nuvarande prisstödsområde 2 och 3. Enligt motion 2220 är det av samma skäl som angivits i propositionen beträffande prisstödsområdena 1 och 2 nödvändigt att även göra undantag för prisstödsområde 3. Om endast de förstnämnda båda områdena undantas riskerar område 3 enligt motionärernas mening att få en eftersatt utveckling som bl. a. strider mot allmänt uttalat regionalt hänsynstagande. Motsvarande synpunkter anför glesbygd delegationen i särskild skrivelse till utskottet.

Utskottet finner för sin del ingen anledning till erinran mot regeringens förslag att lantbruksstyrelsen eller, efter styrelsens bestämmande, lantbruksnämnden ges möjlighet att i enskilda fall medge undantag från nybyggnadsförbudet, om det finns särskilda skäl. Som anförs i propositionen bör dispensmöjligheten utnyttjas restriktivt.

I propositionen har angetts vissa särskilda skäl som bör kunna motivera ett undantag från det provisoriska nybyggnadsförbudet. Utskottet kan för sin del ansluta sig till vad därvidlag anförts. Med anledning av de synpunkter på dispensfrågan som framförts i de nyss redovisade motionerna får utskottet framhålla att det givetvis kan tänkas ytterligare fall, där särskilda skäl kan anföras för en dispens mot förbudet. Sålunda kan t. ex. arbetsmiljö- eller djurskyddsskäl liksom också allmänna miljövårdssynpunkter i vissa fall utgöra starka motiv för att en nybyggnad tillåts ske, under förutsättning att åtgärden ej eller endast i obetydlig utsträckning medför en ökning av

produktionskapaciteten. Vad gäller den regionalpolitiskt motiverade dispensmöjligheten är det givetvis tänkbart att det i gränstrakterna till de i propositionen angivna prisstödsområdena i förekommande fall kan råda så likartade förhållanden att motiver för en dispens från nybyggnadsförbudet kan ha samma styrka som om ifrågavarande företag legat inom nämnda områden. Hur än gränserna för dispensgivningen dras är det dock ofrånkomligt att vissa tröskelproblem uppstår.

Utskottet förutsätter emellertid att hithörande spörsmål bör kunna ges en tillfredsställande lösning i samband med utformandet av tillämpningsbestämmelserna till föreliggande lagförslag. Motionerna 2220, 2223, 2226 och 2227 synes därför inte böra påkalla någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Lagförslaget föranleder i övrigt ingen erinran från utskottets sida. Detta innebär bl. a. att utskottet anser att det temporära nybyggnadsförbudet bör, med i det föregående angivna dispensmöjligheter, gälla i hela landet. Det i motion 2224 framförda förslaget om att lagen inte bör omfatta nybyggnader inom prisstödsområdena 1 och 2 kan utskottet alltså inte biträda.

Utskottets ställningstagande innebär vidare att utskottet inte finner att de fristående motionerna 1464 och 1985 om införande av en mera långsiktig investeringskontroll bör föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd. Motionerna avstyrks därför. Som angetts i det föregående kommer hithörande frågor att ytterligare belysas av den livsmedelspolitiska utredningen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *förslag om avslag på propositionen*
att riksdagen avslår motionerna 1982/83:2221 och 1982/83:2225,
2. beträffande *det inom jordbruksdepartementet upprättade förslaget till lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1982/83:2224 antar lagförslaget,
3. beträffande *dispensmöjligheter*
att riksdagen lämnar utan ytterligare åtgärd motionerna
 - a) 1982/83:2220,
 - b) 1982/83:2223,
 - c) 1982/83:2226,
 - d) 1982/83:2227,

4. beträffande *investeringskontroll*

att riksdagen lämnar motionerna 1982/83:1464 och 1982/83:1985 utan ytterligare åtgärd.

Stockholm den 17 mars 1983

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s) och Lennart Brunander (c).

Reservationer**Avslag på propositionen m. m. (mom. 1 och 2)**

1. Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp) samt Jan-Eric Virgin (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet delar" och slutar på s. 6 med "inte biträda" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar dock den i motionerna 2221 och 2225 framförda principiella invändningen mot propositionen. I och för sig har utskottet förståelse för den oro som framförts beträffande överskott inom animalieproduktionen. Utskottet kan dock inte ställa sig bakom den metod för produktionsdämpande åtgärder som anvisas. Det föreslagna investeringsförbudet har ingen verkan i det mycket korta perspektivet. Den föreslagna regleringen är avsedd att gälla under ett år. Härefter skall livsmedelsutredningen ha lämnat ett förslag som efter den 1 juli 1984 kan få samma återhållande effekt som ett byggförbud.

Utskottet menar att initiativ för mera rationell produktion till såväl producenternas som konsumenternas bästa skulle hållas tillbaka om regeringens förslag genomförs. Framtidstron inom jordbruket skulle rubbas.

Enligt utskottets mening är det angeläget att jordbruket i stället kan möta överskottsproduktionen med åtgärder av annan typ, såsom ökad odling av proteinrika grödor och grödor för energiändamål samt exportsatsningar av högförlädda livsmedel.

Med stöd av den inställning som utskottet här redovisat förordar utskottet att riksdagen avslår proposition 1982/83:112 liksom de motioner som väckts med anledning av densamma.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av motionerna 1982/83:2221 och 1982/83:2225 avslår propositionen,

2. Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp) samt Jan-Eric Virgin (m) anser – under förutsättning av riksdagens bifall till reservation 1 – att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen lämnar motion 1982/83:2224 utan ytterligare åtgärd,

Särskilt yttrande

Einar Larsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Enligt vår mening borde en mera långsiktig verkande investeringskontroll i enlighet med de riktlinjer som angetts i motion 1464 varit en lämpligare åtgärd för att komma till rätta med överskottsproblematiken än det temporära nybyggnadsförbud som regeringen nu föreslagit. Instrumentet är trubbigt och kan medföra besvärande följder för den industri som är inriktad på att ge jordbruket service inom förevarande område. Många av de företag som drabbas är små och specialiserade på jordbruksbyggnader och inredningar. För jordbrukets framtida försörjning på detta område är det viktigt att företagen kan leva kvar. Då vi vid utskottsbehandlingen emellertid fått gehör för vissa förslag till uppmjukning av dispensbestämmelserna har vi ansett oss för det kommande året kunna acceptera regeringsförslaget, i avvaktan på att livsmedelsutredningen närmare analyserar hithörande spörsmål.

*I proposition 1982/83:112 framlagt lagförslag***Förslag till****Lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § För att motverka överskott inom jordbrukets animalieproduktion är nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä förbjuden intill utgången av juni månad 1984.

2 § Med nybyggnad avses i denna lag
uppförande av en helt ny byggnad,
till- eller påbyggnad av en befintlig byggnad,
ombyggnad eller någon annan ändring av en byggnads yttre eller inre utförande som är så genomgripande att ändringen kan anses jämförlig med ombyggnad,
inredande till stall av en byggnad som förut varit använd till något annat ändamål.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på nybyggnad av mindre omfattning.

3 § Lantbruksstyrelsen eller, efter styrelsens bestämmande, lantbruksnämnden får medge undantag från 1 §, om det finns särskilda skäl.

4 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1 § eller åsidosätter villkor som har meddelats vid medgivande av undantag enligt 3 § döms till böter.

5 § Lantbruksnämndens beslut enligt denna lag får överklagas hos lantbruksstyrelsen genom besvär. Lantbruksstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till utgången av juni månad 1984.

Lagen gäller inte nybyggnad som har påbörjats när lagen träder i kraft.

